

7

Kriminaalihuolto

TAVOITTEET

Yhdyskuntaseuraamukset toimeenpannaan siten, että

- *tuomittujen oikeusturva ja yhdenmukainen kohtelu toteutuvat*
- *niiden toimeenpano alkaa viipymättä*
- *niihin sisältyy riittävän tiivis valvonta*
- *niiden sisällöt ja toimeenpanotavat tukevat tuomittua hänen suorittaessaan rangaistustaan vapaudessa*
- *ne helpottavat tuomitun kiinnittymistä yhteiskuntaan ja vähentävät hänen riskiään syyllistyä uusiin rikoksiin*

VAIKUTTAVUUS

Parannetaan tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämään lisäämällä toiminnan suunnitelmallisuutta ja tehostamalla tavoitteellisia toimintoja.

- *Yhdyskuntaseuraamustyö perustuu asiakkaan tilanteen arviointiin ja sen perusteella tehtyyn kirjalliseen suunnitelmaan.*
- *Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanossa käytetään rikoksetonta elämäntapaa tukevia ohjelmia.*

Yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, nuorisorangais-tus, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta ja yhdyskuntapalvelu. Nämä seuraamukset toimeenpannaan normaalin arkielämän piirissä ja toimeenpanossa on mukana viranomaisten lisäksi tavallisia kansalaisia palvelupaikkojen yhdyshenkilöinä ja yksityisvalvojina.

Yhdyskuntaseuraamustyö on vapaudessa ta-pahtuvaa rangaistusten täytäntöönpanoa, jossa käytetään hyväksi uusintarikollisuutta vähentä-viä työmenetelmiä ja yhteistyöverkostoja.

Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta

TAVOITTEET JA TULOKSET 2005

- *Valvottavan tilanne kartoitetaan syrjäytymis-uhan, rikoksen uusimisriskin ja riskiä vähentävien vahvuuksien näkökulmasta. Arvion perusteella laaditaan valvontasuunnitelma, jossa määritellään yhteydenpito, tavoitteet ja seuranta. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvon-nassa tilannearvioita tehtiin 93 %:lle (85 %) valvottavista ja niiden perusteella suunnitel-mia valvonta-ajalle oli tehty 78 %:lle (60%) valvottavista.*
- *Toimeenpanon alkamisnopeus nopeutui ver-rattuna edellisvuoteen. Yhteydenpito valvojan ja valvottavan välillä alkoi 54 %:ssa (46 %) tapauksista viimeistään 14 päivän kuluessa valvontamääräyksen antamisesta.*

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuo-mita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, milloin tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi. Kriminaa-lihuoltolaitos vastaa valvontojen järjestämisestä koko maassa. Khl:n virkamiehet huolehtivat yleensä yli 18 vuotta täyttäneiden valvonnoista, alle 18-vuotiaille järjestetään pääsääntöisesti yksityisvalvonta.

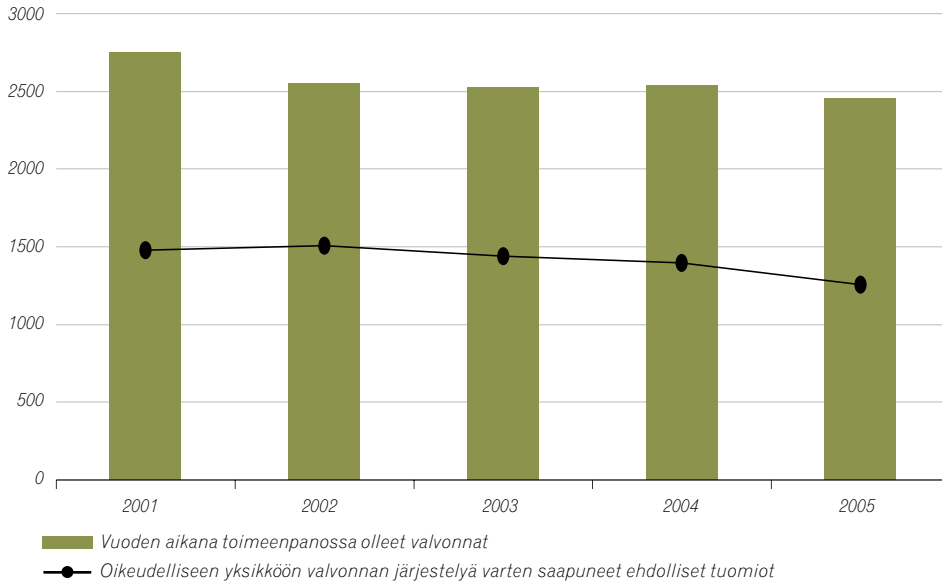
Vuoden 2005 aikana alkoi 810 (883) uutta valvon-taa. Valvonnassa oli vuoden aikana yhteensä 2 456 (2 535) nuorta. Valvonnassa olevista 26 %:lle oli määrätty yksityisvalvoja.

Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen vir-kamiesten työajasta 19 % kohdistui ehdollisesti rangaistujen nuorten kanssa tehtävään työhön: valvontojen hoitamiseen, yksityisvalvojien ohjaukseen ja henkilötutkintojen tekemiseen. Henkilötutkinta on nuorta koskeva tuomioistuin-käsittelyä varten laadittu, nuoren haastatteluun perustuva asiantuntijalausunto, jonka tehtävänä on arvioida eri seuraamusvaihtoehtojen vaikutus-ta nuoren elämäntilanteeseen. Henkilötutkinnas-sa otetaan myös kantaa valvonnan tarpeeseen, jos ehdollinen rangaistus tulee kysymykseen. Henkilötutkintapyyntöjä tuli aluetoimistoihin noin 2 500, mikä on noin 300 vähemmän kuin edellisvuonna.

Vuonna 2005 ehdollisesti rangaistuja nuoria valvottavia oli päivittäin keskimäärin 1 572. Päi-vittäinen keskimäärä väheni edellisestä vuodesta noin 60 valvottavalla. Valvontapäiviä oli 573 780 (597 505).

KUVIO 25

Valvonnan järjestämiseksi tulleet ehdolliset tuomiot ja valvonnassa olleet vuosina 2001–2005

Nuorisorangaistus

TAVOITTEET JA TULOKSET 2005

- Alueellisesti rajatun kokeilun päätyttyä valtakunnallisesti käyttöön otettavan nuorisorangaistuksen toimeenpano tapahtuu yhdenvertaisesti koko maassa.
- Vuonna 2005 toimeenpantavaksi tuli 33 uuden lain mukaista nuorisorangaistusta.

Uusi nuorisorangaistuslaki astui voimaan 1.1.2005. Nuorisorangaistus on alle 18-vuotiaille tarkoitettu seuraamus, joka koostuu valvonnasta, sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävistä ja ohjelmista sekä työelämään ja työhön perehtymisestä. Tuomioistuin vahvistaa yksittäisen nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman. Nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen.

Uuden rangaistuksen voimaantulon johdosta ovat aluetoimistot käyneet laajan neuvottelu-

kierroksen tuomioistuinten, syyttäjien, poliisin ja sosiaaliviranomaisten kanssa, jotta varmistettaisiin prosessin sujuvuus ja luotaisiin yhteinen käsitys nuorisorangaistuksen käytöstä.

Nuorisorangaistuksen sisältökäsikirja "Ohje-nuora" julkaistiin syksyllä 2005. Kaikki nuorisorangaistuksen toimeenpanoon osallistuvat työntekijät koulutettiin yhdenmukaisen käytännön varmistamiseksi. Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiehet osallistuivat kouluttajina myös syyttäjä- ja tuomioistuinlaitokselle järjestettyihin tilaisuuksiin.

Rangaistuksen käyttö keskittyi aiemman kokeilulain alueille. Kolmannes nuorisorangaistuslain mukaisista toimeenpanosuunnitelmapyynnöistä ja puolet toimeenpantaviksi tulleista nuorisorangaistuksista on tullut entisille kokeilupaikkakunnille Helsinkiin, Tampereelle ja Turkuun. Toimeenpanosuunnitelmia pyydettiin vuoden aikana yhteensä 146. Vuoden aikana tehdyistä 113 toimeenpanosuunnitelmasta noin puolessa

arvioitiin nuorisorangaistukseen tuomitsemisen olevan perusteltua.

Aloitetuista 26 nuorisorangaistuksesta ehdittiin vuoden aikana suorittaa onnistuneesti loppuun 11 kappaletta. Tuomioistuin keskeytti kolme toimeenpanoa. Loppuun suoritettujen nuorisorangaistusten keskimääräinen pituus oli viisi kuukautta. Toimeenpanossa ohjelmien ja tehtävien osuus oli 51 % ja valvontatapaamisten osuus 47 %. Työhön ja työelämään perehtyminen on ollut vähäistä, ainoastaan kaksi prosenttia. Osalla nuorista oli niin mittavat tukitoimenpiteet lastensuojelun kautta työhön ja opiskeluun liittyen, ettei osio ollut perusteltu.

Vuoden aikana oli toimeenpantavana vielä 27 nuorisorangaistuksesta annetun kokeilulain mukaista tuomioita ja näistä oli 31.12.2005 kesken yhdeksän rangaistuksen toimeenpano.

Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta

TAVOITTEET JA TULOKSET 2005

- Tavoitteena oli, että jokaisen valvonta-asiakkaan tilanne arvioidaan erityisesti uusimisriskin ja sitä lisäävän syrjäytymisen ja toisaalta riskiä vähentävien vahvuuksien näkökulmasta. Arvioinnin pohjalta tehdään valvontasuunnitelma, jossa määritellään yhteydenpito, tavoitteet ja seuranta. Tilannearvioita tehtiin 89 %:lle (86 %) ja niihin perustuvia suunnitelmia noin 75 %:lle (70 %) ehdonalaisesti vapautuneista valvottavista.*

- Ehdonalaisesti vapautuneen valvontaan määrätyn tulee ilmoitautua valvojalleen viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa vapautumisesta. Näin tapahtui 77 %:ssa aloitetuista valvonnoista.*

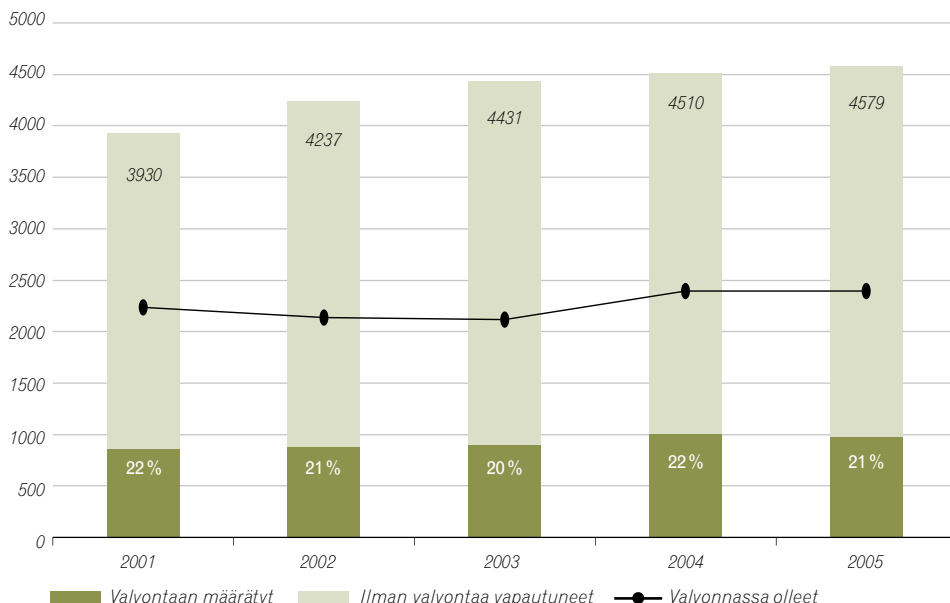
Vankeusrangaistuksesta suoritetaan vankilassa lähes poikkeuksetta vain määräosa. Pääsääntönä on, että ehdonalaisesti vankilasta vapautunut on koeaikana valvonnan alainen. Ilman valvontaa vapautuvat vangit, joiden jäännösrangaistus on alle puolitoista vuotta. Toisaalta jos vanki itse haluaa valvontaan, hänet myös määrätään riippumatta jäännösrangaistuksen pituudesta. Kaikki vapautuvat nuorisovangit määrätään aina valvontaan. Vuonna 2005 valvontaan määrättiin 21 % (23 %) kaikista ehdonalaisesti vapautuneista.

Valvonta kestää koeajan, joka on vähintään kuusi kuukautta ja enintään kolme vuotta. Ehdonalainen vapaus voidaan määrätä menetetyksi, jos valvonnassa oleva syyllistyy koeaikana rikokseen tai käytösrikkomukseen. Ehdonalaisen vapauden menetti yhteensä 312 (324) eli 32 % valvottavista. Syynä oli syyllistyminen uuteen rikokseen.

Ehdonalaisesti vapautuneiden valvontatyöhön käytettiin 21 % kokonaistyöajasta. Tästä ajasta noin viidennes kohdentui yhteistyöviranomaisten kanssa tehtävään työhön. Vuoden aikana tuli valvontaan 993 (1 013) ehdonalaisen vapautteen päästettyä vankia. Valvonnassa oli yhteensä 2 390 (2 393) ehdonalaisesti vapautunutta. Heistä 10 %:lla oli yksityisvalvoja. Päivittäin oli valvonnassa keskimäärin 1 437 vankilasta vapautunutta, mikä on noin 100 valvottavaa enemmän kuin edellisvuonna.

KUVIO 26

Ehdonalaisesti vapautuneet ja vuoden aikana valvonnassa olleet vuosina 2001–2005

Yhdyskuntapalvelu

TAVOITTEET JA TULOKSET 2005

- Yhdyskuntapalvelurangaistuksista 66 % aloitettiin viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun tuomittu oli määrätty ilmoittautumaan aluetoimistossa. Vuonna 2004 vastaava luku oli 69 %. Kaikkiaan yhdyskuntapalveluja aloitettiin hieman vähemmän kuin edellisvuonna.
- 82 % yhdyskuntapalvelun aloittaneista suoritti rangaistuksensa loppuun yhdyskuntapalveluna, kun tavoitteena oli 85 %. Vuoden aikana muunnettiin alioikeuden päätöksellä 674 (712) yhdyskuntapalvelua takaisin vankeusrangaistukseksi. Keskeyttämisissä yleisin peruste oli poissaolo ilman hyväksyttävää perustetta ja taustalla useimmiten myös hallitsematon päihteiden käyttö.
- Enintään kymmenen tuntia yhdyskuntapalvelusta voidaan suorittaa osallistumalla uusintarikollisuuden vähentämistä tukeviin toiminta-

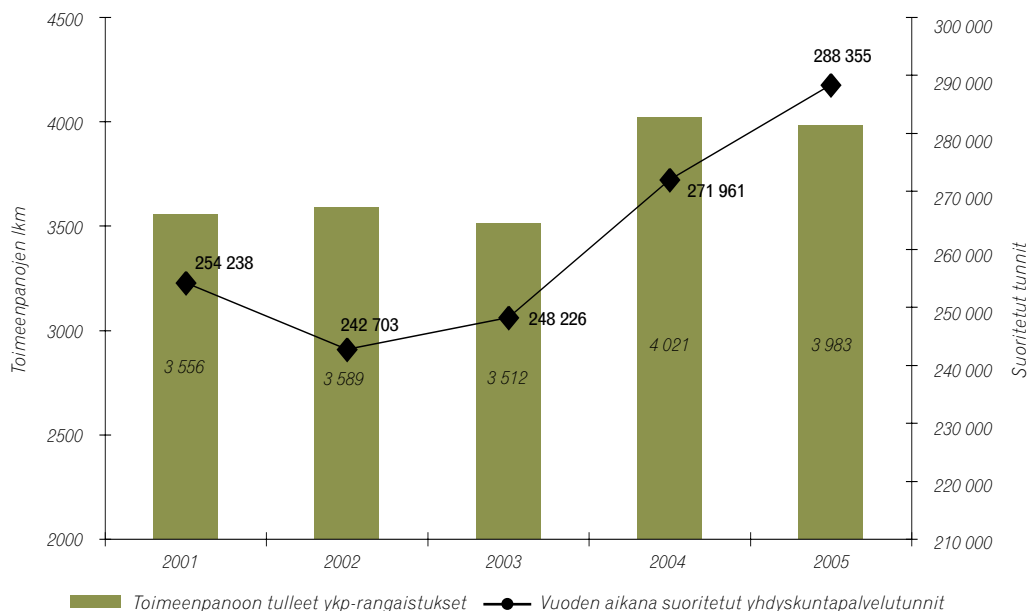
ohjelmiin. Suuttumuksen hallinta -kursseista on 10 tuntia hyväksytty yhdyskuntapalveluksi. Viiden tunnin päihdejakson tai liikenneturvakompleksin suoritti loppuun 263 (288) henkilöä. 10 tunnin liikenneturvaohjelman suoritti loppuun 36 henkilöä.

Yhdyskuntapalvelulla tarkoitetaan enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittavaa palkatonta yleishyödyllistä työtä. Palvelu ajoitetaan alkuperäisen vankeusrangaistuksen pituiselle ajanjaksolle siten, että palvelua on yleensä kaksi kertaa viikossa, 3–4 tuntia kerrallaan. Enintään 10 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan suorittaa osallistumalla em. ohjelmiin tai käyttämällä päihdeongelmien vähentämiseen tarkoitettuja palveluja Kriminaalihuoltolaitoksen hyväksymällä tavalla.

Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanoa varten Kriminaalihuoltolaitoksessa on tehty noin

KUVIO 27

Yhdyskuntapalvelu vuosina 2001–2005

2 500 palvelupaikkasopimusta. Varsinaisten palvelupaikkojen määrä on suurempi, koska usein esimerkiksi isojen kuntien kanssa on tehty vain yksi sopimus.

Yhdyskuntapalveluun kohdistui 56 % aluetoimistojen virkamiesten kokonaistyöajasta. Yhdyskuntapalveluun käytetystä työajasta käytettiin neljännes soveltuvuusselvitysten tekemiseen ja vajaa 8 % palvelupaikkaverkoston ylläpitämiseen ja yhdys henkilöiden työn tukemiseen.

Lain mukaan syyttäjän tulee pyytää Kriminaalihuoltolaitosta selvittämään syytetyn henkilön soveltuvuus yhdyskuntapalveluun, jos rangaistuksen pituus antaa mahdollisuuden tuomita yhdyskuntapalvelua. Soveltuvuusselvitys on asiantuntijalausunto, jossa kiinnitetään erityistä huomiota syytetyn päihteiden käyttöön, motivaatioon sekä hänen kykynsä hoitaa asioitaan. Soveltuvuusselvityspyynnöitä saapui vuonna 2005 noin 7 800, mikä on yli 600 vähemmän kuin edellisvuonna.

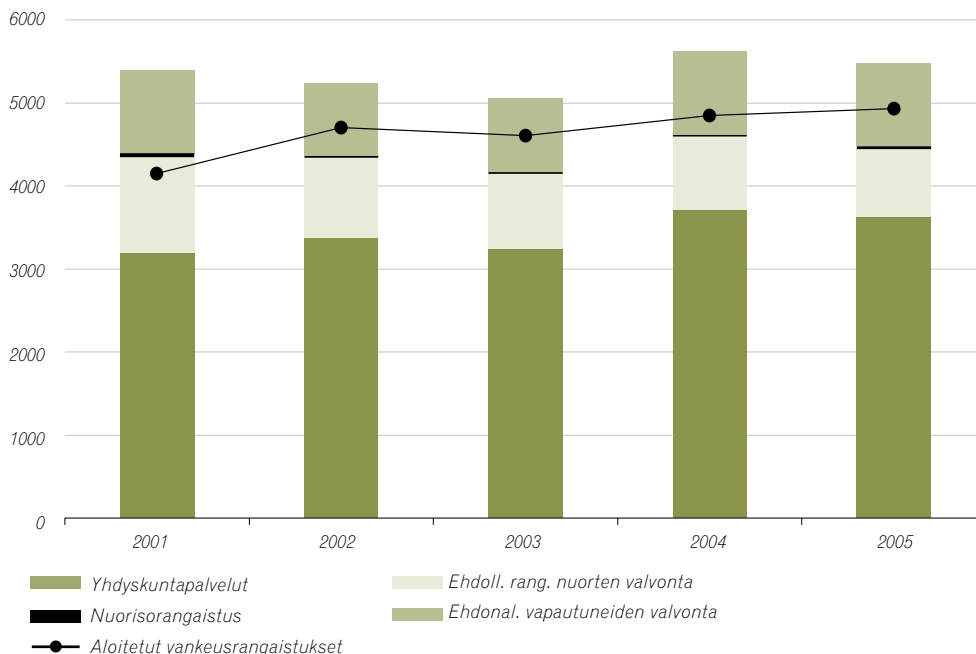
Toimeenpantaviksi tulleiden yhdyskuntapalvelujen määrä pysyi lähes samana verrattuna vuoteen 2004. Vuonna 2005 toimeenpantaviksi tuli 3 983 (4 021) rangaistusta. Toimeenpanossa olevien yhdyskuntapalvelujen päivittäinen keskimäärä oli 1 750 (1 600) rangaistusta, mikä on yli 150 toimeenpanoa enemmän kuin edellisvuonna. Yhdyskuntapalvelutunteja suoritettiin yhteensä 288 355 (271 916). Määrä nousi 6 % vuoteen 2004 verrattuna.

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat

Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen yhteenlaskettu asiakasmäärä oli vuonna 2005 noin 14 100 (15 400). Yhdyskuntaseuraamusta vuoden aikana suorittaneita heistä oli noin 9 400 (9 200). Lisäksi aluetoimistoissa kävi noin 4 730 (6 200) asiakasta pelkästään asiantuntijalausannon tekemistä varten. Khl:n asiakkaina ovat ne nuoret, joista tehdään henkilötutkinta tai alustava

KUVIO 28

Aloitettu yhdyskuntaseuraamuksia ja vankeusrangaistuksia vuosina 2001–2005

toimeenpanosuunnitelma nuorisorangaistusta varten ja joista vain osa tulee myöhemmin suorittamaan rangaistustaan yhdyskuntaseuraamuksena. Samoin soveltuvuusselvitysasiakkaista vain osa tuomitaan yhdyskuntapalveluun.

Kokonaisuutena Kriminaalihuoltolaitoksen asiakasmäärissä oli vähennystä 1 300 henkilöä. Nimenomaan niiden lausuntoasiakkaiden määrä väheni, jotka eivät tulleet vuoden aikana toimeenpanoasiakkaiksi. Tähän vaikutti osaltaan joidenkin aluetoimistojen tehostettu yhteistyö syyttäjälaitoksen kanssa; asiantuntijalausuntoja kyettiin kohdistamaan aikaisempaa paremmin. Yhdyskuntapalvelua suorittavien ja ehdonalaisesti vapautuneiden valvonnassa olevien määrät sitä vastoin olivat edellisvuotta suuremmat.

Vuoden 2005 aikana aloitettiin yhteensä 5 472 (5 619) uuden yhdyskuntaseuraamuksen toi-

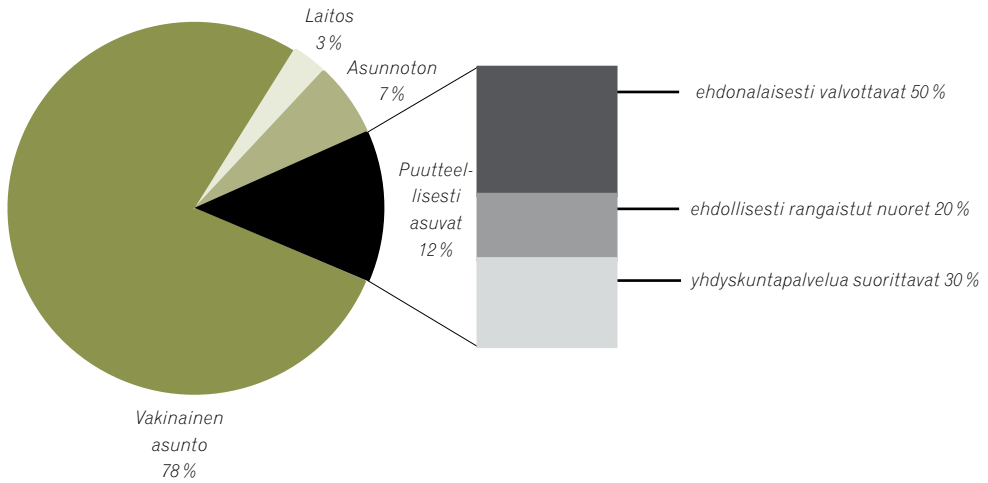
meenpano. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaista 83 % tuli tuomioistuinprosessin kautta, vankilasta vapautuvien valvottavien osuus oli 17 %.

Vuonna 2005 yhdyskuntaseuraamusasiakkuuksien päivittäinen keskimäärä oli 4 791 (4 619). Ehdollisesti rangaistuja nuoria valvottavia heistä oli 33 %, yhdyskuntapalvelua suorittavia 37 % ja ehdonalaisesti vapautuneita valvottavia 30 %. Nuorisorangaistuksen osuus oli vain prosentin suuruusluokkaa. Naisten osuus yhdyskuntaseuraamusta suorittavista on viime vuosina ollut noin 7 %. Noin 2 %:lla asiakkaista asioimiskielenä oli joku muu kuin suomi tai ruotsi. Yhdyskuntaseuraamusta suorittavista kolmannes oli kotoisin Helsingistä, Tampereelta tai Turusta.

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaista alle 21-vuotiaiden osuus on pienentynyt viisi prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. Yhtä suuret ryhmät

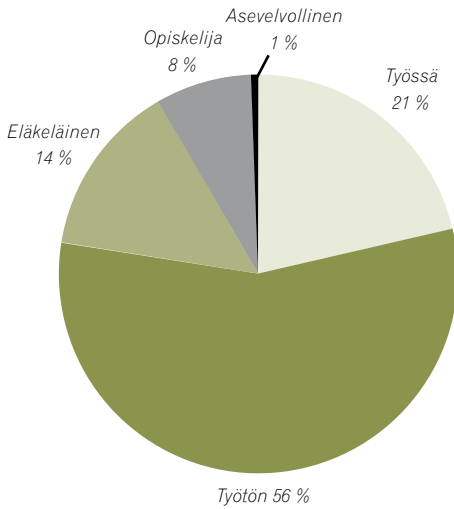
KUVIO 29

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden asumistilanne 1.5.2005

KUVIO 30

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden elämäntilanne 1.5.2005

- 32 % kaikista - oli 21–29 -vuotiaita ja 30–49 -vuotiaita. Yli 50-vuotiaiden osuus oli vain 9 %.

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden asumistilanne on hiukan kohentunut verrattuna edellisvuoteen. Vakinaisessa asunnossa on ilmoittanut asuvansa 78 % kaikista yhdyskuntaseuraamusasiakkaista, kun edellisenä vuonna vastaava luku oli 75 %. Puutteellisesti – joko asuntoloissa tai muissa tilapäisissä asunnoissa – asuneista noin puolet on vankilasta vapautuneita. Täysin asunnottomien osuus yhdyskuntaseuraamusasiakkaista on pysytellyt 2000-luvulla noin 7 %:ssa.

Työllisyystilanne on myös hiukan kohentunut 2000-luvulla. Reilu viidennes yhdyskuntaseuraamusasiakkaista oli työssä ja opiskelemissa oli noin 14 %. Yhdyskuntapalvelua suorittavista työttömien osuus on laskenut hitaasti 2000-luvulla. Vankilasta vapautuneiden valvottavien ryhmässä työttömien osuus on kuitenkin pysytellyt viime vuosina noin 70%:ssa.